

Politik Bilim

Ülke Yörüngeden Çıkmak Üzere...

Aykut Göker

<http://www.inovasyon.org>; hagoker@ttmail.com

Bugünlere gelinmesinde sorumluluğumuz var ya da yok; ama olanları gördükçe yüreğimizde bir sızı duyuyorsak eğer, yapmamız gereken bir şeyler de var demektir...

“*Hayatta en hakikî müşid ilimdir.*” ilkesi, aslında, Atatürk’ün ‘kültürde yörünge değiştirme’ olarak tanımlanabilecek köktenci atılımını simgeleyen bir ifadedir. Osmanlı’nın düşünce dünyası din merkezli bir yörünge çizer. Atatürk bu ilkeyle merkeze bilimi-aklı oturtmak istemiştir. Bu, Aristoteles’in yer merkezli kozmoloji sistemi yerine Copernicus’un güneş merkezli sistemini geçirmek kadar zor bir işti.

Atatürk’ün ‘*devrim*’ ya da ‘*inkılâp*’ olarak nitelenen, siyasal ve toplumsal alanlardaki köktenci müdahaleleri bu zor işi başarmak içindir. Devlet yönetiminin / kamu yönetiminin, özellikle eğitim ve hukuk sisteminin lâik bir temele oturtulması ve bu bağlamda halifeliğin ve *şer’iyye mahkemelerinin* kaldırılması (1924), eğitim-öğretim birliğinin (*tevhid-i tedrisat*) sağlanması ve medreselerin kapatılması (1924), tekke ve zaviyelerle türbelerin kapatılması (1925), Türk Medenî Kanunu’nun kabûlü (1926) ve bu kanun çerçevesinde özellikle kadınlara tanınan medenî haklar, “*Devletin dini İslâmdır.*” ibaresinin anayasadan çıkarılması (1928), bütün bunlar, kültürde yörünge değiştirebilmeyi mümkün kılmak içindi.

Hicrî ve Rûmî Takvim yerine *Milâdî Takvim’in*, *alaturka saat* yerine de uluslararası saat sisteminin uygulamaya konması ve ölçülerde değişiklik yapılması (1925), kıyafetle ilgili düzenlemeler (1925), uluslararası rakamlar (*beynelmilel erkam*) ve Arap harflerinin yerine Latin alfabesi esasına dayanan Türk alfabesinin kabûlü (1928), hafta sonu tatilinin cuma günü yerine pazar gününe alınması (1935) ve kadınların siyasî haklarının tanınması da (1930, 1933 ve 1934), kültürde yörünge değiştirebilmeyi destekleyecek ve yeni yörüngeden ileride sapma olmamasını güvence altına alacak köktenci düzenlemeler olarak yorumlanabilir.

Ne var ki, bütün bu köktenci düzenlemelere rağmen, 1940’lı yılların ikinci yarısında yörüngeden sapma başlamıştır. Bunun ilk işareti, 1930’lu yıllarda faşizmin karanlığından kaçıp Cumhuriyet’in aydınlığına sığınan 200’den fazla bilim insanının, sığındıkları ülkenin karanlık güçlerince geri püskürtülmeleri ve onlarla aynı dönemde Pertev Naili Boratav, Niyazi Berkes, Muzaffer Şerif Başoğlu, Behice Boran, Nabi Dinçer, İlhan Başgöz, Mübcecel Kıray, Azra Erhat, Agop Dilaçar gibi bilim insanlarının üniversiteden uzaklaştırılmalarıdır. Bu, “*üniversitenin üzerine çöken 1940’ların karanlığıdır.*” Ardından gelen 50’lerin karanlığındaysa, dışlananların yerini, Nazizmle uyum sağlamış, hattâ Nazi Partisi’ne üye olmuş Alman bilim adamları almıştır. (Güney Gönenç, **Karanlık Zamanların Şarkısı.**)

O karanlık, ülkenin temel eğitim kurumlarının üzerine de çökmüştür. Cumhuriyet Türkiye’si Osmanlı İmparatorluğu’ndan kara cehaletin kol gezdiği bir toplum devralmıştı. Nüfusunun ezici çoğunluğu köyde yaşayan genç Cumhuriyet’in, eğitimdeki bir avuç öncü kadrosu, bunun içindir ki, cehaletin kırsal kesimden başlayarak üstesinden gelinebilmesini sağlayacak özgün bir eğitim kurumu yaratmıştı: Köy Enstitüleri... Köy Enstitüleri’nde yakılan ışıklar da, 40’ların karanlığında köreltilmiş ve 50’lerin karanlığında bütünüyle söndürülmüştür.

Eğitimde dinsel dogmayı esas alan bir okullaşma sürecinin ilk tohumları da yine 40’lı yıllarda atılmıştır. Bu süreç, sonraki yıllarda giderek hızlanmış, özellikle de 12 Eylül generallerinin karanlığında ve devamındaki Özal döneminde tırmanışa geçmiş; sonuçta bugünlere gelinmiştir. 2002 Kasım’ına gelinceye dek, bu süreç, merkez sağ iktidarlarca, dayandıkları oy

tabanını denetimleri altında tutabilmenin, dolayısıyla da mevcut iktisadî sistemi sürdürebilmenin güvencesi olarak görülmüştü. Partilerinin tarihinde 40'lı yılların da yer aldığı günümüz CHP'sine çıkan yolda yürüyenlerin de olup bitenlerde sorumlulukları vardır. Ama şimdi önemli olan, din esasına göre yetiştirilenlerin ülkeyi 1920'li, 30'lu yıllarda oturduğu yörüngeden çıkarmak üzere olduklarının farkına varılmasıdır. Bilmem anlatabiliyor muyum?

CBT. 21 Eylül 2012